

леним підтриманням реального сектору його економіки та сприянням глобальним зусиллям з подолання фінансової кризи, дають підстави сподіватися на відновлення темпів просування постсоціалістичних країн ЄС на шляху до реальної конвергенції з економічними лідерами цього інтеграційного об'єднання.

Україні, яка, на відміну від країн Євросоюзу, досі не змогла сформувати системний підхід до подолання наслідків глобальної фінансово-економічної кризи та побудови стратегії посткризового розвитку, доцільно врахувати європейський досвід проконвергенційного антикризового державного регулювання (насамперед, досвід постсоціалістичних держав ЄС), та адаптувати до власних умов найбільш ефективні регуляторні методи, застосовувані ними. Насамперед, ті методи державної політики, що дозволяють одночасно вирішувати проблеми посткризового відновлення економіки та забезпечення її розвитку на визначеній конвергенційній траєкторії.

Література

1. *Rapacki R., Prochniak M.* The EU Enlargement and Economic Growth in the CEE New Member Countries. — *European Economy. Economic Papers* No. 367. — March 2009. — European Commission, 2009. — 21 pp.
2. Eurostat [Електронний ресурс]. — Офіційний сайт Євростату. — Доступний з: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/...>
3. *Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses.* — *European Economy. Report.* — №7. — 2009. — European Commission, 2009. — 90 pp.
4. *Driving European Recovery/ Communication for the Spring European Council.* — COM(2009) 114 final; 04.03.2009. — Volume 1. — European Commission, 2009. — 19 pp.
5. *Regional Economic Outlook: Europe. Addressing the Crisis.* — IMF, May 2009. — 62 pp.

УДК 025.4

В. Г. Герасимчук

КОГО ВЛАШТОВУЄ ІНЕРЦІЙНИЙ СЦЕНАРІЙ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ?

Глобалізаційна парадигма змін у цивілізаційній структурі сучасного світу породжує складні для тлумачення, а тим більше для вирішення, проблеми морального, релігійного, соціокультурного, політичного, технологічного, інформаційного, економічного, еколо-

гічного характеру. Світове співтовариство (ООН, ЄС, МВФ, інші структури) певним чином намагається скоординувати свої зусилля для стримання дії руйнівних факторів, які стоять на перепоні втілення у життя принципів концепції сталого розвитку. Разом з тим, процес координації дій на світовій арені далеко не завжди досягає очікуваного результату. Іпотечна криза, яка виникла у 2007 р., через рік перейшла у фінансово-економічну. Криза виникає в одній країні — США, а розповсюджується на інші, переростаючи у світову. Для одних країн криза призводить до згорання виробництва, безробіття, зниження рівня добробуту громадян (Греція, Іспанія, Португалія, Чехія, Латвія і т.д.). Інші держави (Китай, Індія), навпаки, нарощують свій потенціал. Лідери одних країн проголошують програми, проекти, «кроки», «прориви», інші — менше говорять, а більше роблять задля поліпшення якості життя громадян. Які складові кризи? Чого можна очікувати в Україні у післякризовий період?

1. Криза моралі. Поразки і невдачі одних країн, перемоги та успіхи інших пов'язані, на нашу думку, з головним — рівнем духовності, рівнем культури, рівнем освіченості, рівнем інтелігентності. Славетний оперний співак А. Кочерга в інтерв'ю «Дзеркалу тижня» (№ 8, 27 лютого 2010 р., с. 11) стосовно вражень від деяких музичних програм по українському ТБ заявив: «Це шабаш. Те ж саме і в парламенті. Культура — дзеркальне відображення влади, відображення духовного потенціалу тих, хто при владі. Це неінтелігентні, неосвічені люди, які ненавидять одне одного і топлять свою країну на очах у всього світу! Вони підсовують замість мистецтва сурогат. Наївшись цієї «отрути», росте покоління духовних інвалідів. І держава не робить нічого, аби змінити ситуацію. А це вже справжнє лихо... Це криза культури, криза інтелекту...». Чи варто щось додавати до висловленого?

Додамо дещо інше. Близько мільярда населення світу голодує. Близько мільярда страждає від ожиріння. Виявляється, на планеті вже 1011 мільярдерів. Співвідношення доходів найбагатших і найбідніших верств населення в деяких країнах виглядає наступним чином: у Китаї — 7:1, у країнах ЄС — 5—7:1, в Японії — 4,3:1, в Україні — 30:1. Товаром стає не лише продукція матеріального виробництва, а й духовні цінності. Ось вам і мораль.

2. Криза структурних перетворень в економіці. У дослідженнях закономірностей розвитку економічних процесів у розвинених країнах знайшло розповсюдження моделювання на основі так званих стилізованих фактів. Стверджується, що великий цикл економічного розвитку вміщує у собі шість середньостро-

кових. Тривалість промислового циклу практично вкладається в діапазон від 7 до 11 років. Відповідно загальна тривалість великого циклу може коливатися в межах від 42 до 66 років. Наявність хвилеподібних ефектів економічного розвитку передових країн світу, дослідження відомих учених, дають підстави застосовувати теорію циклів (довгих хвиль за Й. Шумпетером, М. Кондратьєвим, середніх — за К. Жюгляр, коротких — за Дж. Кінченом) для аналізу функціонування вітчизняної економіки. Період з 1990 р. в Україні за класифікацією фаз Й. Шумпетера був періодом депресії, причиною якої стали катастрофічні трансформаційні процеси в політиці й економіці. Трансформаційна криза в Україні досягла свого мінімуму в 1999 р. Свою роль додала фінансова криза 1998—1999 рр. Падіння ВВП досягло 62 % порівняно з 1990 р. З 2000 р. у державі розпочалося економічне зростання. Ефективна фіскальна і монетарна політика сприяла зниженню темпів інфляції. Підвищений попит на українські товари на зовнішньому ринку, інші фактори позначилися на темпах росту економіки в середньому на 7 % на рік. На кінець 2008 р. ВВП України лиш дещо перевершив позначку у 70 % від рівня 1990 р.

Криза 2008—2009 рр. в Україні, безумовно, синхронізується зі світовою. Але й тут Україна показує рекорди. Так, якщо в 2008 р. загальний ВВП в Україні мав значення 179,5 млрд дол. США, то в 2009 р., за оцінками МВФ, — 115,7 млрд дол. США. Враховуючи динаміку валютного курсу, падіння лише за рік склало 35,6%. — найвищий показник в Європі. Відносно стабільне зростання можна очікувати в 2014—2015 рр.

3. Криза інноваційного розвитку. Індикатором стану розвитку держави виступають структурні зміни ВВП. За період 1985 — 2007 рр. питома вага промисловості зменшилася з 41,4 до 31,0 %, сільського господарства — з 19,4 до 9,0 %, будівництва — з 8,5 до 5,4 %. Зросла питома вага транспорту і зв'язку — з 6,3 до 14,6 %, а також — торгівлі, матеріально-технічного забезпечення та заготівель — з 6,0 до 27,2 %. В 1990 — 2007 рр. частка продукції машинобудування та металообробки знизилася з 30,5 % до 13,4 %. Практично зникає легка промисловість (в 2001 р. — 1,4 %, у 2006 р. — 0,4 %). З огляду тенденцій розвитку світової економіки зміни в структурі ВВП України носять закономірний характер. Але стрімке падіння питомої ваги промисловості й будівництва, одночасно стрімке зростання частки сфери споживання не однозначно відображається на психології населення, якості їх життя.

Ми ведемо мову про ключову роль машинобудування у промисловому комплексі, а воно (станом на 2000 р.) в Україні

(11,3 %) утричі гірше виглядає, ніж у світі (35,9 %), вчетверо — порівняно з розвиненими країнами (45,3 %). Деградація промислового комплексу відображається, з одного боку, у знищенні великих підприємств, суттєвому зменшенні частки продукції з високим рівнем доданої вартості, високотехнологічної, наукомісткої, що потребує значної кількості висококваліфікованої праці й, відповідно, спеціалістів, з іншого, — збільшенні питомої ваги галузей низькотехно-логічного й сировинного спрямування (металургія, хімічна промисловість). Питома вага наукомісткої продукції у структурі ВВП складає лише 1,2 %. В розвинених країнах до 90 % приросту ВВП досягається за рахунок інноваційної діяльності.

4. **Криза зовнішньоекономічної діяльності.** Україна здійснює політику економічного співробітництва з 207 країнами. До 2006 р. сальдо зовнішньої торгівлі мало позитивне значення, тобто експорт перевищував імпорт. Нині ситуація дещо інша. Від'ємне сальдо торгівлі товарами упродовж останніх років (2007 р. — 7,2 млрд дол. США; 2008 р. — 13,5 млрд дол. США, 2009 р. — 5,73 млрд дол. США) свідчить про активізацію товарообігу явно не на користь нашої держави. Коефіцієнт покриття експортом імпорту набирає значення менше одиниці (за січень—серпень 2009 р. — 0,86 проти 0,79 за аналогічний період 2008 р.). Вивіз високотехнологічних товарів у 2007 р. склав 1284,8 млн дол. США або 2,61 %. Основними країнами-партнерами України в міжнародній торгівлі є: Росія, ФРН, Туркменистан, Китай, Туреччина, Польща, Білорусь. Що стосується країн-сусідів, то за обсягами товарообігу (за підсумками I півріччя 2009 р., у млн дол. США) їх можна ранжувати у такій послідовності: Росія (7725,0), Польща (1432,9), Туреччина (1378,4), Білорусь (1189,2), Угорщина (571,5), Словаччина (360,1), Молдова (331,6) Румунія (316,6), Болгарія (247,0), Грузія (217,0).

5. **Криза управління.** Маємо четвертого президента й 15-й уряд. Попередні результати — не втішні. Якщо у 2008 р. ВВП в Україні на душу населення дорівнював 3,9 тис. дол. США, то в 2009 р. — 2,5 тис. дол. США. У Білорусі цей показник був на рівні 5,1 тис. дол. США, Казахстані — 6,9, Росії — 8,9, Польщі — 11,1. Замість: «Маємо те, що маємо!», мабуть, потрібно писати: «Маємо те, як керуємо і як працюємо!». Основними функціями управління (навіть не за А. Файолем) є: планування, організація, мотивація, контроль. Жодна з цих функцій на усіх рівнях управлінської вертикалі в державі належним чином не реалізується. З причин, напевно, незнання й невміння. Стратегії не сформулювали. Не намірів, а системи планів, програм, проектів, при чому

кількісно та якісно науково обґрунтованих. Стратегія має передбачати комплекс заходів, забезпечених необхідними ресурсами (кадровими, матеріальними, фінансовими, інформаційними), визначенням термінів, умов виконання, а також тих, хто, за що, яким чином (морально і матеріально) і перед ким нестиме відповідальність за свої дії. Йдеться про успішно діючий організаційно-економічний механізм управління стратегією.

Висновок. Інерційний сценарій економічного розвитку, що склався в Україні, не може влаштовувати тих, хто вболіває за свою землю, за свою державу, за своє майбутнє.

УДК 338.24

М. В. Гордон, Н. В. Оленцевич

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ОБОСНОВАНИЯ КРИТЕРИЕВ ЭФФЕКТИВНОГО ГОСУДАРСТВА

Особенностью экономической политики Украины на современном этапе является противостояние интересов различных политических групп, объединенных не столько социально-экономическими, сколько территориальными и национал-патриотическими идеями. Власть в рамках существующей политической системы не в состоянии предложить стратегию, способную консолидировать общество в сложных социально-экономических условиях. Как следствие, государственное влияние на экономику и общественное развитие становится неэффективным, что сдерживает преодоление кризисных явлений в хозяйственной сфере и ограничивает продвижение к устойчивому социально-экономическому развитию.

Актуальной остается проблема разработки институциональной теории формирования эффективного государства, что предполагает исследование влияния государства на экономику и оценку его эффективности как субъекта властных полномочий. На практике эффективность государства отождествляется с оценкой качества государственного управления, которое чаще всего сводят к интегральному показателю качества государства как соединения трех ветвей власти — законодательной, исполнительной и судебной. Отсюда вытекает и набор компонентов оценки, в состав которого входят характеристики подотчетности власти, ее прозрачности, соблюдения принципов верховенства закона и т.д.